

CENTRALASIEN

EU's strategi for Centralasien fra 2007 blev sidst revideret i 2015. Strategien har til formål at skabe stabilitet og velstand og samtidig fremme åbne samfund, retsstatsprincippet, demokratisering samt samarbejde om energisikkerhed og diversificering. Europa-Parlamentet har fremhævet betydningen af menneskerettigheder, god regeringsførelse og udvikling af samfundet. Udviklings- og demokratiseringsniveauerne i disse lande er meget forskellige, og EU afpasser sin tilgang i overensstemmelse hermed. Et forslag til ny strategi forventes fremlagt ved udgangen af 2019.

RETSGRUNDLAG

- Afsnit V i traktaten om Den Europæiske Union (TEU): »foranstaltninger udadtil«;
- Artikel 206-207 (handel) og artikel 216-219 (internationale aftaler) i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF);
- Partnerskabs- og samarbejdsaftaler, der omfatter bilaterale forbindelser, med undtagelse af Turkmenistan, som man har indgået en midlertidig handelsaftale med. Den nye udvidede partnerskabs- og samarbejdsaftale med Kasakhstan finder foreløbig anvendelse, mens der afventes ratifikation af aftalen af alle EU's medlemsstater. Der er forhandlinger i gang om udvidede partnerskabs- og samarbejdsaftaler med Kirgisistan og Usbekistan.

SITUATIONEN I REGIONEN

Centralasien er ikke nogen homogen region i politisk og økonomisk henseende. Særligt Mongoliet, der af Europa-Parlamentet klassificeres som en del af regionen, skiller sig ud fra de øvrige lande hvad angår historie, geografi og politik.

Kasakhstan og Mongoliet har tidligere tegnet sig for de højeste økonomiske vækstrater og ønsker tættere forbindelser med EU.

Mongoliet og Kirgisistan adskiller sig politisk fra de øvrige i kraft af deres mere udviklede demokratier. Den seneste udvikling i Kirgisistan er derimod temmelig tvetydig og viser, at den demokratiske udvikling og menneskerettighedssituationen er sårbar. De andre republikker — navnlig Turkmenistan, der er en af de mest autoritære stater i verden — er i forskellig grad præget af alvorlige mangler på menneskerettighedsområdet, samtidig med at retsvæsenets manglende uafhængighed er et tungtvejende problem. Under den nye usbekiske præsident Shavkat Mirziojev, som tiltrådte i 2016, afspejler interne ændringer såsom frigivelsen af en række politiske fanger en vis positiv udvikling.

I Kasakhstan trådte præsident Nazarbaev tilbage i marts 2019 efter tre årtier med magten. Det er endnu uvist, om og hvordan dette vil ændre situationen i Kasakhstan.

Konflikter om grænsedragning og ressourcer betød, at de centralasiatiske lande indtil for nylig generelt set havde dårlige, indbyrdes relationer. Situationen har ikke desto mindre ændret sig hurtigt efter regeringsskiftet i Usbekistan i 2016, der åbnede op for muligheder for regionalt samarbejde. Det første topmøde mellem centralasiatiske ledere siden 1990'erne om et sådant samarbejde fandt sted i Astana i marts 2018. Et nyt topmøde forventes at finde sted i 2019 i Usbekistan. Et fælles problem er faren fra udbredelsen af islamiske ekstremistiske bevægelser og tilbagevendende krigere fra Syrien og Irak. Regionen påvirkes også fortsat negativt af den igangværende konflikt i Afghanistan.

Samtlige centralasiatiske lande fører en mangestrengt udenrigspolitik, hvor de søger at gå en balancegang mellem hensyn til både Rusland, Kina, EU og navnlig USA. Forbindelserne med Tyrkiet og Iran er også vigtige. Turkmenistans permanente neutralitet er sågar blevet anerkendt af FN. Der pågår en betydelig handel med EU, primært med energi, for Kasakhstans og Turkmenistans vedkommende og den er stigende for Usbekistans, ikke mindst efter indgåelsen af den EU-usbekiske tekstilprotokol, som Europa-Parlamentet gav samtykke til i december 2016. EU har også glædet sig over Kirgisistans, Tadsjikistans og Kasakhstans optagelse i WTO.

Kasakhstan er stiftende medlem af toldunionen med Rusland og Hviderusland. Disse tre lande oprettede i maj 2014 Den Eurasiske Økonomiske Union, som også Armenien er tiltrådt, og som trådte i kraft den 1. januar 2015. Kirgisistan tiltrådte i maj 2015.

AFTALER I KRAFT OG AFTALER TIL FORHANDLING

EU undertegnede en ny udvidet partnerskabs- og samarbejdsaftale med Kasakhstan i december 2015, som Europa-Parlamentet gav sit samtykke til den 1. maj 2016. Aftalen har fundet midlertidig anvendelse siden maj 2016, mens den afventer at blive ratificeret af EU's nationale parlamenter. Forhandlingerne med Kirgisistan og Usbekistan om en udvidet partnerskabs- og samarbejdsaftale blev indledt i henholdsvis december 2017 og november 2018. Begge lande indgik partnerskabs- og samarbejdsaftaler med EU, som har været i kraft siden 1999. Tadsjikistan, hvis partnerskabs- og samarbejdsaftale har været i kraft siden 2010, har udtrykt interesse for at indlede forhandlinger om en ny bilateral aftale i november 2018. Mongoliets partnerskabs- og samarbejdsaftale med EU trådte i kraft i november 2017. EU's forbindelser med Turkmenistan er reguleret af interimsaftalen fra 2010 om handel og handelsanliggender, idet Europa-Parlamentet gjorde ratificering af partnerskabs- og samarbejdsaftalen undertegnet i 1998 betinget af, at der findes et system til kontrol af fremskridt på menneskerettighedsområdet.

EU's [strategi for Centralasien af 2007](#), der senest blev revideret i 2015, har til formål at skabe stabilitet og velstand og samtidig fremme åbne samfund, retsstatsprincippet, demokratisering samt bedre samarbejde om energisikkerhed og diversificering. Den højtstående repræsentant og Kommissionen vil i 2019, som Rådet anmodede om i sine [konklusioner](#) af 2017, foreslå en gennemgribende revision af EU's strategi for Centralasien. EU særlige repræsentant for Centralasien har haft høringer med lokale interessenter.

Olie- og gaseksport fra Kasakhstan og Turkmenistan kan vise sig at blive vigtige for EU i fremtiden. Et tungtvejende spørgsmål for EU var tilbagetrækningen af den internationale sikkerhedsstyrke fra Afghanistan ved udgangen af 2014, omend der stadig befinder sig nogle få tusinde amerikanske og NATO-allierede styrker i landet. En EU-centralasiatisk dialog på højt plan om sikkerhedssektoren blev iværksat i 2013. Der er EU-delegationer i alle lande i Centralasien med undtagelse af Turkmenistan, hvor EU har planer om at åbne en fuldt udbygget delegation i 2019. EU har for nylig åbnet en delegation i Mongoliet.

De centralasiatiske stater modtager finansiering under [instrumentet til finansiering af udviklingssamarbejde](#) (DCI): 1 028 mio. EUR for 2014-2020 (en stigning fra 750 mio. EUR for 2007-2013), som omfatter både bilateral bistand og regionale programmer (360 mio. EUR). Bistanden er rettet mod uddannelse, regional sikkerhed, bæredygtig forvaltning af naturressourcer og socioøkonomisk udvikling. Kasakhstan er ikke længere berettiget til at deltage i de bilaterale dele af DCI, da landet fik status som mellemindkomstland i 2014, men landet har fortsat adgang til de regionale programmer. Turkmenistan vil formentlig opnå samme status i fremtiden. Det [Europæiske Instrument for Demokrati og Menneskerettigheder](#) (EIDHR) anvendes i alle stater undtagen Usbekistan og Turkmenistan, hvor civilsamfundsorganisationerne er for få, for dårligt organiseret og for strengt kontrolleret.

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

A. Vedtagne holdninger (beslutninger)

- Europa-Parlamentet gav i [april 2016](#) sin tilslutning til EU's strategi for Centralasien, men opfordrede til, at den bliver mere fokuseret.
- Parlamentet gav sit samtykke til den udvidede partnerskabs- og samarbejdsaftale med Kasakhstan i 2017 og udtrykte tilfredshed med landets optagelse i WTO i 2015. Det har også erklæret at ville gøre brug af mere-for-mere-princippet i forbindelse med støtte mod politiske og socioøkonomiske reformer. Europa-Parlamentet udtrykte i [marts 2019](#) bekymring om menneskerettighedssituationen i Kasakhstan.
- Europa-Parlamentet vedtog i 2010 en beslutning, der udtrykte dets solidaritet med Kirgisistan efter voldsomme uroligheder i landets sydlige region. I [2015](#) udtrykte Europa-Parlamentet bekymring over Kirgisistan oprettelse af registre over NGO'er og over lovforslag om »LGBTI-propaganda«. I [januar 2019](#) fremsatte Parlamentet henstillinger til forhandlinger om en ny bilateral aftale.
- Vedrørende Tadsjikistan godkendte Europa-Parlamentet indgåelsen af partnerskabs- og samarbejdsaftalen i 2009, men opfordrede til forbedringer med hensyn til menneskerettigheder, korruption, sundhed og uddannelse. Parlamentet udtrykte i [2016](#) sin bekymring over den forværrede menneskerettighedssituation i Tadsjikistan, navnlig hvad angår samvittighedsfanger.
- Europa-Parlamentet har konsekvent udtrykt sin bekymring over den foruroligende menneskerettighedssituation i Turkmenistan og har derfor hidtil blokeret for

ikrafttrædelsen af partnerskabs- og samarbejdsaftalen. I [marts 2019](#) fremsatte den henstillinger, som skulle behandles, før man ville overveje at give sit samtykke.

- Parlamentet godkendte tekstilprotokollen mellem EU og Usbekistan i december 2016, efter at landet afgav et bindende løfte om i tæt samarbejde med ILO at bringe anvendelsen af børnearbejde under den årlige bomuldshøst til ophør. I [marts 2019](#) fremsatte Parlamentet henstillinger til forhandlinger om en ny bilateral aftale.
- Europa-Parlamentets erklæringer om Mongoliet har i det store hele drejet sig om økonomiske forhold, men også om landets udviklingsmæssige og humanitære behov, der hænger sammen med de ekstreme vejrforhold. Europa-Parlamentet gav sit samtykke til partnerskabs- og samarbejdsaftalen mellem EU og Mongoliet i [2017](#).

B. Interparlamentarisk samarbejde

Parlamentariske samarbejdsudvalg mødes hvert år med de fleste centralasiatiske lande. Europa-Parlamentets medlemmer overvåger gennemførelsen af aftalerne og fokuserer på menneskerettighedsspørgsmål, politisk vold, økonomisk og udviklingsmæssigt samarbejde og valgprocesser. Efter ikrafttrædelsen af partnerskabs- og samarbejdsaftalen med Mongoliet har Parlamentet anmodet om oprettelse af et parlamentarisk samarbejdsudvalg, hvorved Turkmenistan ville være det eneste land uden et sådant organ. Der finder dog interparlamentariske møder med Turkmenistan sted.

C. Valgobservation og fremme af demokrati

Da den politiske udvikling i landene i Centralasien befinder sig på forskellige niveauer og den demokratiske proces varierer stærkt mellem landene, har Europa-Parlamentet ikke konsekvent foretaget valgobservation i regionen.

- Kontoret for Demokratiske Institutioner og Menneskerettigheder under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE-ODHIR) observerede med deltagelse af EEP-delegationer parlamentsvalgene i Tadsjikistan og Kirgisistan i 2015 og præsidentvalget i Kirgisistan i 2017. Konklusionerne for Tadsjikistans vedkommende var negative, mens resultaterne fra Kirgisistan var mere opmuntrende.
- Kasakhstan har sporadisk indbudt Europa-Parlamentet til at observere sine valg. OSCE-ODHIR har hver gang konstateret betydelige mangler.
- En delegation fra Europa-Parlamentet observerede Mongoliets præsidentvalg i juni/juli 2017 og bemærkede, at landet er ved at udvikle et solidt demokrati.
- Europa-Parlamentet er aldrig blevet indbudt til at observere et valg i Usbekistan eller Turkmenistan.

[Fernando Garcés de los Fayos / Michal Jiráček](#)
05/2019

